

Ernst Robert Curtius, Evropská literatura a latinský středověk.

Knihy vyšly v českém překladu poprvé v r. 1998 v nakladatelství Triáda, jejími překladateli byli Jiří Pelán, Jiří Stromšík a Irena Zachová. Jiří Stromšík a Jiří Pelán také knihu doprovodili velmi obsáhlým „epilogem“ o osobnosti autora i o obsahu a významu jeho knihy.

Čeští klasičtí filologové, latinští medievisté i romanisté ji znali a pracovali s ní již od jejího prvního vydání v roce 1948, v německém originále vyšla od té doby v několika vydáních. Český překlad přivítal a stručnou osobní předmluvou doprovodil tehdejší prezident české republiky Václav Havel.

V čem spočívá převratný význam knihy:

hned v první kapitole vychází autor z koncepce anglického historika Arnolda Toynbeeho (česky: Studium dějin, Praha 1995, orig. A Study of History, 1934-1939, shrnuto v jednom svazku v r. 1946, tento svazek je základem českého překladu), jenž ukázal na to, že má-li se historik dobrat srozumitelných a smysluplných útvarů, nemůže vycházet z dějin států, ale z rozsáhlejších dějinných těles (Curtius str. 17). Toynbee jim říká „společnosti“, Curtius je označuje jako „kultury“. Je jich podle T. dvacet jedna. Jednou z nich je právě kultura evropská. Str. 21: „*Obrácíme-li nyní svou pozornost k tomuto předmětu, chápeme Evropu nikoli v prostorovém, ale v historickém smyslu. „Evropeizace obrazu dějin“, dnes tak žádoucí, musí být aplikována i na literaturu. Je-li Evropa útvar, který participuje na dvou kulturních tělesech, anticko-středomořském a moderním západním, platí to i pro její literaturu. Jako celek ji můžeme pochopit jen tehdy, když obsáhneme obě její komponenty jediným pohledem.*“ Není tedy možné znát jen dějiny moderní Evropy nebo pouze dějiny evropských států od r. 1500. a totéž platí pro literaturu. Str. 24: „*Evropská literatura zabírá stejný časový úsek jako evropská kultura, zahrnuje tedy období šestadvaceti staletí (od Homéra po Goethea)... Domovské právo v říši evropské literatury obdržím až poté, co jsme pobývali řadu let každé z jejích provincií a co jsme mnohokrát vyměnili jednu za druhou.... Tomu téměř naprosto zabraňuje rozčlenění evropské literatury v řadu vzájemně nekomunikujících filologií.*“ Curtius tvrdí, že takový úkol je reálný a dokonce řešitelný. Neboť – str. 25: *Kdo se chce zabývat evropským literárním výzkumem, musí se pouze důvěrně obznámit s metodami a předměty klasické, středolatinšské a novější filologie.... Naučí se přitom tolik, že pohlédne na všechny národní literatury jinýma očima.*“ V této souvislosti se C. dopustil výroku, že „...evropská literatura“ je „duchovní jednota“ „...má autonomní strukturu, která se bytostně liší od struktury výtvarných umění. Už proto, že...literatura je nositelem myšlenek, výtvarné umění nikoliv“. K tomu přečíst polemiku – pozn. 13 na str. 27.

K jednotě antické a středověké (ovšem Dante, italsky, nikoli středolatinšský autor!!!) literatury **kapitola 2, Latinský středověk, §1 – Dante a antičtí básníci.**

§ 2 – Antický a moderní svět:

Str. 30: *Vztah mezi antickým a moderním světem už dnes nelze chápat jako „doznívání“, „přežívání“ nebo „dědictví“ antiky. Sdílíme obecně historické hledisko Ernsta Troeltsche (Ernst Troeltsch (17. února 1865 - 1. února 1923), německý protestantský teolog a sociolog náboženství, svým působením zasáhl i do religionistiky. Byl představitelem německé liberální teologie a tzv. nábožensko-historické školy - Religionsgeschichtliche Schule), podle něhož nespočívá náš evropský svět ani na recepci antiky, ani na rozchodu s antikou; náš svět s antikou hluboce a zároveň uvědoměle srostl. V evropském světě je jak antická, tak moderní složka.*

§ 3 – Středověk – Curtius se zabývá zejména horním a dolním chronologickým mezníkem, event. periodizací

§ 4 – Latinský středověk – z větší části výklad o proměně latiny v románské jazyky a o významu jazykové reformy Karla Velikého

Kapitola 3 – Literatura a vzdělání, má 7 paragrafů, jejich obsah a význam jsme probrali, jsou to: 1. Svobodná umění, 2. Artes ve středověkém pojetí, 3 Gramatika, 4. Anglosaské a karolinské studium, 5. Školní autoři, 6. Univerzity, 7. Sentence a exempla.

Kapitola 4 – Rétorika – i o jejím významu jsme mluvili

Kapitola 5 – Topika: První odstavec Curtiova textu, mluvící o nezáživnosti antické rétoriky pro moderního člověka, je dnes už neaktuální – zájem o rétoriku v posledních desetiletích vedl i k zájmu o antickou a středověkou.

Druhý odst – *V budově antické rétoriky představuje topika komoru se zásobami. Najdeme tu ... přečíst, str. 91.*

Paragrafy: 1. Topika útěšné řeči – probírali jsme; 2. Historická topika: *Všechny topoi nelze odvodit z rétorických žánrů. Mnohé pocházejí z poezie a teprve později přecházejí do rétoriky, pobírat se budou v dalších paagrafech:* 3. Hledaná skromnost – připomenout Kosmu, když jsem oněm mluvila, tento prvek jsem nezmínila. 4. Exordiální topika. 5. Závěrová topika. 6. Vzývání přírody. 7. Svět naruby. 8. Chlapec a stařec (- puer senex). 9. Stařena a dívka.

Kapitola 6 – Bohyně Natura. Různé pojetí přírody, básnické i filozofické.

Kapitola 7 – Metaforika: Metaforika plavby. Personální metaforika. Metforika jídla. Metaforika část těla. Metaforika divadla.

Kapitola 8 – Poezie a rétorika. Curtius vychází z skutečnosti, že oba tyto žánry jsou ve starověku i ve středověku blíže nevymezené a bývají navzájem ztotožňovány, fakt je, že ještě kolem r. 1300 je poezie vlastně druhem (žánrem) rétoriky, že neexistuje žádné obecně použitelné slovo pro poezii. Myslím, že to tak úplně není, je poesis, je poetria...??? Curtius argumentuje také titulem Dantova spisu De vulgarit eloquentia – o básnictví v národním jazyce, ale není zde „eloquentia“ spíše než „básnictví“ právě „jazyk, řeč“? (v první knize se opravdu věnuje D. jazyku, ve druhé knize ale mluví o formě kancony, takže kdoví... „O rodném jazyce“ – překlad R. Psíka).

Paragrafy: Antická rétorika, Poezie a próza, Systém středověkých stylů, Soudní, politická a pochvalná řeč ve středověké poezii, Topika nevýslovného, Topika překonání, Chvála současníků.

Kapitola 9 – Hrdinové a vládcové.

Paragrafy: Hrdinství. Homérští hrdinové. Vergilius. Pozdní antika a středověk. Chvála panovníka. Zbraně a vědy. Duševní urozenost. Krása.

Kapitola 10 – Ideální krajina.

Paragrafy: Exotická fauna a flóra. Řecká poezie. Vergilius. Rétorické podněty k popisování přírody. Háj. Líbezná místa. Epická krajina (*tj. positus locorum nebo situs terrarum!*).

Kapitola 11 – Poezie a filozofie.

Paragrafy: Homér a alegorie, Básnictví a filozofie, Filozofie v pohanské pozdní antice, Filozofie a křesťanství.

Kapitola 12 – Poezie a teologie.

Probírá až renesanční autory

Kapitola 13 – Múzy, bez paragrafů – Múzy jako konstanta starověkého i středověkého literárního výrazu

Kapitola 14 – Klasika

Paragrafy: Literární druhy a seznamy spisovatelů. Staří a moderní. Vytváření „kánonu“ v církvi (mluví o bibl. kánonu, o kánonu církevního práva, o kánonu missae – neměnná část mše, o kánonu klasiků, kteří byli ve středověku čtení), **Středověký kánon, Vytváření moderního kánonu**(v obou případech četby antických autorů).

Kapitola 15 – Manýrismus

Nechat paragrafy být, vysvětlit rozdíl mezi klasicismem a manýrismem a poukázat na základní literaturu – Hocke, Manýrismus:

Svět jako labyrint / Manýrismus v literatuře - anotace

Kniha o světě jako labyrintu a pravidelných návratech slohových period s manýrismy jako předposledními či posledními fázemi. Ahistorické pojetí manýrismu vychází z teze Hockeho učitele E. R. Curtia – zformulované v knize Evropská literatura a latinský středověk (česky Triáda 1998) – o nadčasové polaritě manýrismu a klasicismu. Hocke není historikem umění ani literárním vědcem, ale těžko definovatelným badatelským interesantem o ještě obtížněji definovatelné obory v čele s esoterikou. Hocke vyhranil a přehnal význam manýrismu, ale zasloužil se o jeho obecnější uznání. Přeložili M. Neumannová, A. Pelánová, J. Pelán, J. Povejšil a J. Stromšík. Doslov napsal Pavel Preiss.

Svět jako labyrint / Manýrismus v literatuře

▶ **Nakladatel:** [Triáda, H+H](#), edice: Paprsek;

▶ **ISBN:** 80-86138-21-6, 80-86002-798, **EAN:** 9788086138213

▶ **Originál:** *Die Welt als Labyrinth, Manierismus in der Literatur*, překlad: Miloslava Neumanová, Anita Pelánová, Jiří Pelán, Jaromír Povejšil a Jiří Stromšík

▶ **Formát:** 600 stran, 23,5x16cm, **česky**, vázaná vazba

▶ **Rok vydání:** 2001

Curtius na str. 303 v § 3 charakterizuje manýrismus takto: *Manýrista nechce říkat věci normálně, nýbrž abnormálně...* atd., přečíst ze str. 303 a ukázat na dalších stránkách, které jevy a literární projevy považuje C. za manýristické.

Kap. 16 – Kniha jako symbol

Kap. 17 – Dante (D. jako klasik, D. a latinská kultura...D. a středověk...)

Kap. 18 – Epilog, jedním z paragrafů je mj. **kontinuita!**